

47. Там само. — Ф. 442. — Оп. 861. — Спр. 259.

48. Циркулярный указ Святейшего Синода, от 12 декабря 1906 г., за № 11, по поводу выборов в Государственную Думу // Вольские епархиальные ведомости. — 1906. — № 36. — Особое приложение к официальной части. — С. 1–2.

49. Чикаленко С. Спогади (1861–1907): документально-художнє видання / Чикаленко С.; [передмова В. Шевчука]. — К. : Темпора, 2003. — 416 с.

50. Чикаленко С. Щоденник (1907–1917). У 2-х тт.: документально-художнє видання / Чикаленко С. — К. : Темпора, 2004 — . — Т. I. — 428 с.

51. (Чубинский П. П.). Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край, снаряженной Императорским русским географическим обществом. Юго-западный отдел. Материалы и исследования, собранные П. П. Чубинским / (Чубинский П. П.). — СПб. : Б. и., 1877 — . — Т. VII. — Вып. 2. — Ч. III: Малоруссы Юго-Западного края. — С. 342–609.

52. Шпорлюк Р. Україна: від імперської периферії до суверенної держави / Р. Шпорлюк; [пер. з англ.] // Сучасність. — 1996 — № 11. — С. 74–87; № 12. — С. 53–65.

53. Шульгин В. В. Годы / В. В. Шульгин // Шульгин В. В. Годы. Дни. 1920 / В. В. Шульгин. — М. : Новости, 1990. — С. 7–328.

54. Щеголев С. Украинское движение как современный этап южнорусского сепаратизма / Щеголев С. — К. : Б. и., 1912. — 588 с.

55. Ting H. Social Constructions of Nation — A Theoretical Exploration / H. Ting // Nationalism and Ethnic Politics. — 2008. — V. XIV. — № 3. — P. 453–482.

Д. Л. Стефанович, В. В. Янковий

УДК 94(477)+082.1

ГАЗЕТА «КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІК» ЯК ДЗЕРКАЛО ІСТОРІЇ КИЇВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ

Статтю присвячено історії заснування та видання впродовж вісімдесяти п'яти років газети «Київський політехнік» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».

Ключові слова: Київський політехнічний інститут, газета, головний редактор, назва.

Статья посвящена истории основания и издания в течение восьмидесяти пяти лет газеты «Київський політехнік» Национального технического университета Украины «Киевский политехнический институт».

Ключевые слова: Киевский политехнический институт, газета, главный редактор, название.

The article is devoted to the history of the establishment and publication of «Київський політехнік» («Kyiv Polytechnic») newspaper of the National

Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» during eighty-five years.

Keywords: Kyiv Polytechnic Institute, newspaper, main editor, title.

Швидкоплинне життя не лише породжує новини, але й час від часу змінює суспільні вимоги до медійних структур, які їх поширюють. Особливо це стосується країн, які входили до складу СРСР, де засоби масової інформації були не так засобами інформування населення, як «колективними пропагандистами» і провідниками єдино правильної (читай, комуністичної) ідеології. Тому, напевно, й періодичних видань, що витримали іспит часом і виходять уже багато десятиліть, в Україні не так і багато. А газет, які раніше називали «багатотиражками», а тепер — «корпоративними» виданнями, тобто тих, які виходять на підприємствах, у навчальних і наукових закладах та в інших організаціях, — і поготів.

Серед тих, кому вдалося вистояти в бурхливій історії нашої країни та залишитися цікавими й потрібними читачам, — газета «Київський політехнік» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». У її минулому було багато непростих сторінок, але, попри все, вона збереглася і сьогодні є одним з головних джерел інформації його життя, плани та перспективи університету, і, водночас, охоронцем його традицій.

Днем народження газети «Київський політехнік» вважається четвер 21 квітня 1927 р. Того весняного дня студенти, викладачі й працівники Київського політехнічного інституту ім. Х. Раковського (за традицією тих часів, Київський політехнічний інститут носив ім'я відомого революційного діяча, який у 1921 до 1923 рр. очолював Раду народних комісарів УРСР. — *Авт.*) отримали перше число нової загальноінститутської друкованої газети, яка прийшла на зміну стінній газеті «КППР». На жаль, жодного номеру тієї стіннівки не збереглося. Тому судити, наскільки чітко друковане видання витримувало її лінію, тепер неможливо, але, безумовно, загальний настрій зберігся. Про це свідчать рядки передовиці, в якій редакція знайомить читачів зі своєю програмою:

«...друкована газета — це є черговий, вищий шабель громадської роботи в ВУЗі.

КПІ зростає кількісно щороку й зв'язок поміж факультетами, та поміж партійними й громадськими організаціями стає дедалі важче підтримувати. Керівництва загального не досить — треба обміну досвідом, треба вкриття помилок, треба розумних, доцільних вказівок.

Це й мусить виконати “Київський політехнік”. Він мусить запалити в професора, чи в студента, чи в службовця жагу до створення загально приступ-

них обставин дружньої, академічної роботи. ... Є в нас і непорозуміння й навіть помилки. Їх не виправиш простим адміністративним розчерком пера, їх не усунеш стогнанням та оханням, сидючи на вікнах коридорів інститутських. Треба працювати. Треба взяти себе самого в жмені і так працювати, щоб і другого захопито!» [1].

В цій запальній передовиці — відблиски молодості й, звісно, вимог часу. Вимоги, викладені в передовиці, певна річ, віддзеркалилися в заголовках матеріалів, розміщених у першому номері газети, наприклад, «Вниманию участников Октябрьской революции и гражданской войны» (щодо звернення Інституту історії партії до учасників цих подій з пропозицією надсилати спогади), і в рубриках — «Партжиття (Итоги партучебы)», «Профжиття (Профробота в Вузе)» (коментувати щось не варто), «Наше виробництво» (в цій рубриці висвітлювалися проблеми суто навчальні — «О фундаментальной библиотеке» (про брак спеціальної літератури в бібліотеці КПІ); «О номографии» (про необхідність вивчати в інститутських наукових гуртках науку про графічне обрахування найскладніших формул шляхом зведення їх до напівавтоматичних маніпуляцій); «Практика в этом году» (про недоліки в діяльності Центральної міжвідомчої комісії стажу і практик — була, виявляється, колись і така! — та задоволення заявки КПІ щодо організації студентської практики по факультетах) тощо. Була в газеті й хроніка життя факультетів і місцевому. Не можна окремо не зупинитися на невеличкому матеріалі під назвою «Наше радіо». В ньому розповідалося про передачі радіостанції КПІ, яка мовила на хвилі 250 м, і про діяльність членів радіосекції інститутського електрогуртка, які зібрали два короткохвильових радіопередавачі (вони мали позивні RA58 і RIKPI) і зуміли налагодити радіозв'язок з закордонними радіоаматорами. Цікава прикмета часу: майже в кожному з номерів нової газети обов'язково було хоча б невеличка повідомлення про впровадження в життя інституту елементів наукової організації праці — НОП. Це в ті часи було справою державною — потребу підвищувати продуктивність праці та інтенсифікувати виробництво диктувало життя країни, якій необхідно було виборساتися з лабетів післявоєнної розрухи і довести всьому світові переваги радянського суспільного ладу.

Зрозуміло, що в ті часи жодна газета не могла обійтися без ідеологічних штампів і загальних місць, але все-таки не це визначило обличчя «Київсько-го політехніка». Перші ж його номери стали заявою на серйозне й цікаве видання про життя інституту в контексті життя країни.

Варто звернути увагу на те, що перший і наступні номери газет були двомовними. Попри те, що той період увійшов в історію як «період українізації», тобто навернення народу, що населяв територію нашої країни, до його коріння, матеріали друкувалися так, як подали їх автори — як українською,

так і російською. Це, між іншим, заперечує тезу про «жахи» українізації, про які іноді люблять розводитися деякі недобррозичливі українського культурного відродження. По-перше, примусу перекладати українською все, що друкувалося в ті часи на території України, насправді не було! І, по-друге, українська у виданні була дуже гарною і не було в ній якихось недолугих мовних перекручень. Це звісно, не в останню чергу, є заслугою першого головного, чи, як тоді його називали, відповідального редактора газети.

Втім, про нього варто згадати окремо. Адже ним став тоді ще студент КПІ, а в майбутньому — популярний український письменник, автор одного з перших у радянській літературі «виробничих» творів «Роман міжгір'я», багатьох повістей і оповідань, епічних історичних романів, найвідомішим з яких є, безумовно, «Богдан Хмельницький», Іван Ле. Щоправда, перші номери газети підписані не цим, знайомим більшості з нас зі шкільної лави, ім'ям. У вихідних даних стояло «Редактор Ів. Мойся». Це — справжнє прізвище письменника, якого ми знаємо під іменем Івана Ле.

Псевдонімом він був зобов'язаний черкаській газеті «Придніпровье», друкуватися в якій почав ще 1913 р. Якось її працівники не змогли розібрати підпису під рукописом і замість прізвища підверстали під кореспонденцією дві перші літери слова, яке слідувало за іменем автора — бо підписував свої рукописи юний кореспондент повним ім'ям — Іван Леонтійович Мойся. Так і став Іван Мойся Іваном Ле.

1922 р. Івана Мойсю було зараховано на робітфак КПІ, потім він вступив на будівельний факультет інституту. Але більше його вабила до себе література. Саме Іван Мойся, чи то пак, Іван Ле став ініціатором створення «Групи молодих письменників КПІ», до складу якої ввійшли любителі літератури з усіх п'яти факультетів інституту. До речі, членом цієї групи став і Юрій Яновський — ще один майбутній видатний український письменник. А 1927 р. з ініціативи Івана Ле було створено Київську філію Всеукраїнської спілки пролетарських письменників (ВУСПП) [2].

До речі, в березні того ж 1927 р. вийшов у світ перший номер видання цього письменницького об'єднання — «Літературної газети», редагував яку той-таки Іван Ле. Газеті судилося довге життя — вона й сьогодні залишається органом Спілки письменників України, лише трохи змінено її назву — сучасні читачі знають її як «Літературну Україну» [3].

Друкованою газета «Київський політехнік» виходила майже півтора року, але потім через фінансові проблеми (вона була самоокупною) знову перейшла в формат загальноінститутської стіннівки. Втім так вона виходила недовго, і з 20 січня 1929 р. її знову поновили, але під іншою назвою. Тепер газета звалася так само, як і інститут — просто «КПІ». Нумерацію ж «Політехніка» було продовжено.

Втім, назва інституту невдовзі змінилася. Понад те, його повністю реорганізували. Це було пов'язано з тією хвилею змін, яка накрила вищі навчальні заклади країни. Індустріалізація потребувала все більше спеціалістів, спроможних не лише очолити виробничі колективи, але й стати творцями нової, не гіршої за західну, техніки. В липні 1928 р. питання підготовки інженерів навіть винесли на розгляд чергового Пленуму Центрального Комітету ВКП(б). Завдання, які ставилися перед ВНЗ, було сформульовано в резолюції «Про поліпшення підготовки нових спеціалістів». Наступного року на листопадовому Пленумі ЦК прийнято ще одну резолюцію, присвячену цьому питанню, «Про кадри народного господарства». У вищих навчальних закладах почалися реорганізації: відкривалися нові факультети й інститути, розширювалася номенклатура спеціальностей, за якими готували фахівців, перегасовувалися керівні й викладацькі кадри, змінювалися принципи організації студентської виробничої практики. Ці процеси не оминули й КПІ. 1930 р., за рішенням Вищої ради народного господарства УРСР, на базі його факультетів було утворено вісім самостійних галузевих ВНЗ [4, с. 57].

Правонаступницею газети «КПІ» стала багатотиражка одного з цих галузевих вишів — Київського машинобудівного інституту. Називалася вона «За червоні кадри».

Проте реорганізація вищої школи на цьому не закінчилася. 1934 р. пройшов черговий її етап, і Машинобудівний, Енергетичний та Хіміко-технологічний інститути знов об'єдналися в один ВНЗ, який дістав назву Київський індустріальний інститут (він носив її до 1944 р.). Певна річ, розташовувався цей навчальний заклад у тих само корпусах і на тій само території, що належала й належить Київській політехніці.

Інститут став одним із найбільших і найпотужніших втузів країни як за чисельністю студентів і викладачів, так і за облаштованістю. Звісно, такий ВНЗ просто мусив мати власну газету, і видання багатотиражки тривало, тільки вже під назвою «Пролетарський студент». Однак з № 15 (100) від 17 грудня 1936 р. вона знову змінилася: газета стала називатися «Радянський студент», що, втім, на її концепції та змісті ніяк не позначилося. До червня 1941 р. інститутська газета виходила регулярно, до війни вийшло ще понад 200 її номерів (за наскрізною нумерацією — понад 340).

Велика Вітчизняна війна докорінно змінила спосіб життя всієї країни і, зрозуміло, Київського індустріального інституту. В перші ж її тижні до лав Червоної Армії і Флоту було призвано і пішло добровільно 650 його студентів, працівників і викладачів, близько 300 студентів останнього курсу після короткострокової військової підготовки було направлено у війська командирами підрозділів, ще 300 — відряджено на прискорені курси військових

політпрацівників, а по їх закінченню також на фронт. На початку липня розпочалася евакуація інституту до Ташкента. Там він мав розміститися й працювати на базі Середньоазійського індустріального інституту. Студентів другого — п'ятого курсів, які виїхали до Ташкента, звели в тридцять одну навчальну групу. Однак за кілька тижнів обидва ВНЗ було об'єднано в один, у якому відновився і випуск загальноінститутської газети — звісно, також спільної.

Визволення столиці України на початку листопада 1943 р. дало можливість відновити діяльність інституту в Києві, й уже в другій половині січня 1944 р. почала працювати приймальна комісія з набору першокурсників і поновлення студентів старших курсів. У квітні того ж року Київський індустріальний інститут відокремився від Середньоазійського, 29 травня було видано постанову Раднаркому УРСР про підготовку інституту до нового навчального року, і в червні — серпні він повернувся до Києва. До речі, в липні 1944 р. інституті повернули його назву — Київський політехнічний. А 1 жовтня того ж року почався перший після реєвакуації навчальний рік.

Видання інститутської газети під назвою «Радянський студент», спочатку як стіннівки, а згодом — як друкованої, відновилося наприкінці 1945 р. Цікаво, що після війни доволі довго виходила в інституті й радіогазета «Известия КПИ». Випускати ж друковане видання з чіткою періодичністю деякий час не вдавалося, і лише з 1 січня 1949 р. газета знову стала виходити регулярно, причому під новою назвою — «За радянського інженера». Саме під цією назвою пам'ятають її покоління студентів, які навчалися в КПІ з повоєнних часів і аж до набуття Україною незалежності. Шкода лише, що втрапилася наскрізна нумерація газети: її числа, що вийшли друком перед евакуацією, не збереглися, практично неможливо встановити кількість її номерів у Ташкенті (тим паче, спільних з газетою Середньоазійського індустріального інституту) і кількість випусків після повернення до Києва, тому було прийнято рішення вести нову нумерацію з 1 січня 1949 р.

Тектонічні зсуви кінця вісімдесятих років ХХ ст., які призвели до розпаду Радянського Союзу та утворення на його уламках незалежних держав, позначилися й на діяльності Київського політехнічного інституту. Про те, як змінився цей навчальний заклад, про перспективи, які відкрилися перед ним і складнощі, які довелося пережити його колективу, можна написати цілі фоліанти. Сьогодні це вже не інститут, а університет — провідний виш нашої держави — Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». Але навіть те, що в назві збережено перше його ім'я — «Київський політехнічний інститут», свідчить про вірність традиціям. Ця вірність — і в поверненні першої назви університетській газеті:

з 1988 р. вона знову зветься «Київський політехнік», і знову, як і впродовж усієї своєї історії, є головним літописцем подій, які відбуваються в стінах найбільшого в Україні вищого навчального закладу.

1. КП, 21-го квітня 1927 р. // Київський політехнік. — 1927. — № 1.

2. Стефанович Д. Іван Ле — перший редактор «Київського політехніка» / Д. Стефанович // Київський політехнік. — 2007. — № 15.

3. Янковий В. Відтворюючи історію. «Київський політехнік» — одна з найстаріших вувівських газет — відзначає 75-річчя / В. Янковий // Дзеркало тижня. — 2002. — № 17 (392). — Субота 17–19 травня.

4. Беляков Г. Ф. Київський політехнічний інститут. Нарис історії / Беляков Г. Ф., Василенко С. С., Вілков М. Ф. та ін. — К. : Наукова думка. — 1995. — 318 с.

Л. В. Гриневич

УДК 94(477)«1928–1929»

«ВЖИТИ РІШУЧИХ ЗАХОДІВ ДО ПОВНОГО ВИКОНАННЯ ВИВІЗНИХ НАРЯДІВ...»: ПРО ПОСТАВКИ УКРАЇНСЬКОГО ХЛІБА НА ВНУТРІШНЬОСОЮЗНІ РИНКИ У 1927/28 р.

Статтю присвячено аналізу внутрішньосоюзного обігу хліба в умовах зернової кризи 1927/28 р. Встановлено обсяги зернової продукції, вивезеної з України до союзних республік.

Ключові слова: УСРР, зернова продукція, внутрішньосоюзний хлібообіг.

Статья посвящена анализу внутрисоюзного оборота хлеба в условиях зернового кризиса 1927/28 г. Определены объемы зерновой продукции, вывезенной из Украины в союзные республики.

Ключевые слова: УССР, зерновая продукция, внутрисоюзный хлебооборот.

The article examines the inner-USSR circulation of bread in a grain crisis in 1927/1928, are determined by the amount of grain output, taken of the United republics.

Keywords: USSR, Ukrainian grain production.

Проблема вивезення хліба з УСРР на внутрішньосоюзні ринки в умовах зернової кризи 1927/28 р. залишається недослідженою. В радянській історіографії ця тема не вивчалася. Проте й у новітній історіографії, попри